

Kommunernas och välfärdsområdenas påverkansorgan – roller och samarbete

Uppdaterat material 8/2024

Inledning

- Planeringen av strukturer och verksamhetsmodeller för samarbetet mellan kommunerna och välfärdsområdena är en del av projektet Kommunernas och välfärdsområdenas samarbete och kontaktytor. Projektet genomförs av Kommunförbundet rf och Velfärdsområdesbolaget Hyvil Ab. Projektet finansieras också av Social- och hälsovårdsministeriet.
- Lagstadgade påverkansorgan i kommuner och välfärdsområden är ungdomsfullmäktige eller motsvarande, råd för personer med funktionsnedsättning och äldreåd. Dessa påverkansorgan är ett sätt att stärka/säkerställa kommuninvånarnas möjligheter att delta och påverka i kommunens och välfärdsområdets verksamhet.
- Kommuner och välfärdsområden kan också ha andra påverkansorgan än de lagstadgade, och mycket varierande metoder att förverkliga invånarnas möjligheter att delta och påverka.
- Denna publikation behandlar verksamheten och rollerna i kommunernas och välfärdsområdenas lagstadgade påverkansorgan och ger rekommendationer för hur samarbetet kan genomföras.
- I arbetet med att samla in materialet om påverkansorganens roller och samarbete har företrädare för kommunerna, välfärdsområdena och de övriga samarbetsparterna deltagit. Denna är en uppdatering av materialet som publicerades i december 2022. Ändringarna gäller avsnittet: Gott samarbete mellan kommunernas och välfärdsområdenas påverkansorgan samt rekommendationer för genomförandet av samarbetet.

Innehåll:

- Rättslig grund för påverkansorganen
- Kommunernas och välfärdsområdenas ansvarsområden – påverkansorganens roll och uppgifter som en del av verksamheten
- Gott samarbete mellan kommunernas och välfärdsområdenas påverkansorgan samt rekommendationer för genomförandet av samarbetet

Rättslig grund för påverkansorganen

Lagstiftning, 1 § i lagen om välfärdsområden 611/2021 och 1 § i kommunallagen 410/2015

I båda lagarna har invånarnas möjligheter att delta och påverka en central ställning

- Kommunallagen (410/2015), 1 § 1 mom.

Lagens syfte

Syftet med denna lag är att skapa förutsättningar för att förverkliga kommuninvånarnas självstyrelse och möjligheter att delta i och påverka kommunens verksamhet. Syftet med lagen är också att främja den kommunala verksamhetens planmässighet och ekonomiska hållbarhet.

- Lagen om välfärdsområden (611/2021), 1 § 1 mom.

Lagens syfte och tillämpningsområde

Syftet med denna lag är att skapa förutsättningar för självstyrelse i förvaltningsområden (välfärdsområden) som är större än en kommun och för att tillgodose möjligheter för invånarna att delta i och påverka välfärdsområdets verksamhet. Lagen syftar också till att främja planmässighet och ekonomisk hållbarhet i välfärdsområdenas verksamhet och att ge välfärdsområdena förutsättningar att stödja sina invånares välfärd.

Kommunallagen 410/2015

37 § Kommunstrategin

Kommunen ska ha en kommunstrategi, i vilken fullmäktige beslutar om de långsiktiga målen för kommunens verksamhet och ekonomi. I kommunstrategin ska hänsyn tas till

- 1) främjandet av kommuninvånarnas välfärd,
- 2) ordnandet och produktionen av tjänster,
- 3) de mål för tjänsterna som sätts upp i lagar som gäller kommunernas uppgifter,
- 4) ägarpolitiken,
- 5) personalpolitiken,
- 6) **invånarnas möjligheter att delta och påverka,**
- 7) utvecklandet av livsmiljöns och områdets livskraft.

Lagen om välfärdsområden 611/2021

41 §

Välfärdsområdesstrategin

Välfärdsområdet ska ha en strategi, i vilken välfärdsområdesfullmäktige beslutar om de långsiktiga målen för välfärdsområdets verksamhet och ekonomi. I välfärdsområdesstrategin ska hänsyn tas till

- 1) främjandet av invånarnas välfärd inom välfärdsområdets uppgiftsområde,
- 2) de strategiska riktlinjerna för ordnande och produktion av tjänster,
- 3) de mål för tjänsterna som sätts upp i lagar som gäller välfärdsområdets uppgifter,
- 4) ägarpolitiken
- 5) personalpolitiken
- 6) **invånarnas möjligheter att delta och påverka.**

Lagstiftning, Lagen om välfärdsområden (611/2021), 32 §

Välfärdsområdets påverkansorgan

- Välfärdsområdesstyrelsen ska inrätta ett ungdomsfullmäktige för välfärdsområdet eller en motsvarande påverkansgrupp för unga för att garantera den unga befolkningens möjligheter att delta och påverka, ett äldreåd för välfärdsområdet för att garantera den äldre befolkningens möjligheter att delta och påverka och ett råd för personer med funktionsnedsättning för välfärdsområdet för att garantera möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att delta och påverka.
- Medlemmarna i dessa påverkansorgan ska väljas bland medlemmarna i motsvarande påverkansorgan i de kommuner som hör till välfärdsområdet på så vis att det från varje sådant kommunalt organ väljs minst en representant. Till påverkansorganen kan dessutom väljas andra personer. Välfärdsområdesstyrelsen ska sörja för påverkansorganens verksamhetsförutsättningar.
- Påverkansorganen ska ges möjlighet att påverka planering, beredning, genomförande och uppföljning inom olika verksamheter i välfärdsområdet i frågor som är eller som ett påverkansorgan bedömer vara av betydelse för barnen, de unga, de äldre eller personer med funktionsnedsättning och med hänsyn till de tjänster dessa befolkningsgrupper behöver. Påverkansorganen ska också tas med när former för delaktighet och hörande utvecklas i välfärdsområdet.

Lagstiftning, Kommunallagen (410/2015), 26 §

Kommunens ungdomsfullmäktige

- Kommunstyrelsen ska inrätta ett ungdomsfullmäktige eller en motsvarande påverkansgrupp för unga (ungdomsfullmäktige) för att garantera den unga befolkningens möjligheter att delta och påverka samt sörja för ungdomsfullmäktiges eller påverkansgruppens verksamhetsförutsättningar. Ungdomsfullmäktige kan vara gemensamt för flera kommuner.
- Ungdomsfullmäktige ska ges möjlighet att påverka planering, beredning, genomförande och uppföljning inom olika kommunala verksamheter i frågor som är av betydelse för kommuninvånarnas välfärd, hälsa, studier, livsmiljö, boende eller rörlighet samt även i andra frågor som ungdomsfullmäktige bedömer som betydelsefulla med tanke på barn och unga. Ungdomsfullmäktige ska tas med när barns och ungas deltagande och hörande av barn och unga utvecklas i kommunen.
- Bestämmelser om barns och ungas deltagande och hörande av barn och unga finns i 24 § i ungdomslagen (1285/2016). (21.5.2021/419)

De ungas möjlighet att delta, påverka och bli hörda

- De ungas möjlighet att delta i och påverka i ungdomsfullmäktige eller liknande påverkansgrupp för unga regleras i 26 § i kommunallagen (410/2015) och i 32 § i lagen om välfärdsområden (611/2021). (25.11.2022/955)
- Utöver vad som föreskrivs i denna lag eller någon annan lag ska kommunen och den statliga myndigheten erbjuda och ordna möjligheter för unga att delta i och påverka behandlingen av frågor som gäller ungdomsarbete och ungdomspolitik på lokal, regional och riksomfattande nivå, eller i övrigt ge dem möjlighet att höras i ovan nämnda frågor. Därtill ska man höra unga i frågor som berör dem.
Ungdomslagen (1285/2016) 24 §

Lagstiftning, Kommunallagen (410/2015), 27 §

Kommunens äldreråd

- Kommunstyrelsen ska inrätta ett äldreråd för att garantera den äldre befolkningens möjligheter att delta och påverka samt sörja för äldrerådets verksamhetsförutsättningar. Äldrerådet kan vara gemensamt för flera kommuner.
- Äldrerådet ska ges möjlighet att påverka planering, beredning och uppföljning inom olika kommunala verksamheter i frågor som är av betydelse för den äldre befolkningens välfärd, hälsa, delaktighet, livsmiljö, boende, rörlighet eller möjligheter att klara de dagliga funktionerna eller med tanke på den service som den äldre befolkningen behöver.

Lag om stödjande av den äldre befolkningens funktionsförmåga och om social- och hälsovårdstjänster för äldre (604/2022), 11 §

Äldreråd

Bestämmelser om kommunala äldreråd finns i 27 § i kommunallagen (410/2015). Det kommunala äldrerådet ska tas med i beredningen av den plan* som avses i 5 § i denna lag.

Bestämmelser om äldrerådet för välfärdsområdet finns i 32 § i lagen om välfärdsområden (611/2021). Äldrerådet för välfärdsområdet ska tas med i beredningen av den plan som avses i 5 § i denna lag och i den utvärdering som avses i 6 § i denna lag.

* [5 §](#) Plan för att stödja den äldre befolkningen och [6 §](#) Utvärdering av servicens tillräcklighet och kvalitet

Lagstiftning, Kommunallagen (410/2015), 28 §

Kommunens råd för personer med funktionsnedsättning

- Kommunstyrelsen ska inrätta ett råd för personer med funktionsnedsättning för att garantera möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att delta och påverka. Rådet kan vara gemensamt för flera kommuner. Personer med funktionsnedsättning samt deras anhöriga och organisationer ska ha en tillräcklig representation i rådet. Kommunstyrelsen ska sörja för rådets verksamhetsförutsättningar.
- Rådet för personer med funktionsnedsättning ska ges möjlighet att påverka planering, beredning och uppföljning inom olika kommunala verksamheter i frågor som är av betydelse för personer med funktionsnedsättning och för deras välfärd, hälsa, delaktighet, livsmiljö, boende, rörlighet eller möjligheter att klara de dagliga funktionerna eller med tanke på den service som de behöver.

Kommunernas och välfärdsområdenas ansvarsområden – påverkansorganens roll och uppgifter som en del av verksamheten

Påverkansorganens ställning i kommunerna

- Påverkansorganen räknas inte som kommunens organ och de kan inte utöva offentlig makt. Ledamöterna i påverkansorganen handlar inte under tjänsteansvar. Påverkansorganen är lagstadgade.
- Kommunstyrelsen svarar för utnämningen av organen och för deras verksamhetsförutsättningar.
- De ärenden som behandlas begränsar sig inte till några bestämda frågor, utan organen kan ta ställning till nästan all verksamhet som gäller den grupp de företräder, dvs. deras påverkan sträcker sig till alla sektorer.
- Eftersom kommunernas ansvarsområde blivit snävare i och med inrättandet av välfärdsområdena begränsas påverkansorganens roll och möjligheter att påverka till exempel i frågor som gäller social- och hälsovårdstjänsterna åtminstone i viss mån. Förändringen innebär också utmaningar när det gäller att via kommunens påverkansorgan förmedla frågor som välfärdsområdet ansvarar för till välfärdsområdenas beslutsfattare. Samma gäller ärenden som kommunen ansvarar för och som kommer upp i välfärdsområdena.
- Kommunernas påverkansorgan kan ta upp frågor som kommunen kan använda i sin intressebevakning.

Påverkansorganens ställning i välfärdsområdena

- Påverkansorganen räknas inte som välfärdsområdets organ och de kan inte utöva offentlig makt. Medlemmarna i påverkansorganen handlar inte under tjänsteansvar. Påverkansorganen är lagstadgade.
- Välfärdsområdesstyrelsen svarar för utnämningen av organen och för deras verksamhetsförutsättningar.
- De ärenden som behandlas begränsar sig inte till några bestämda frågor, utan organen kan ta ställning till nästan all verksamhet som gäller den grupp de företräder, dvs. deras påverkan sträcker sig till alla sektorer.
- I välfärdsområdets påverkansorgan är det viktigt att beakta alla sektorer inom välfärdsområdet (social- och hälsovården och räddningsväsendet).
- I välfärdsområdets påverkansorgan ska det finnas företrädare för alla påverkansorgan i kommunerna inom området. När påverkansorganen tillsätts i ett välfärdsområde är det skäl att beakta de regionala särdragen och säkerställa att de olika grupperna är representerade och beaktas i påverkansorganen.

Påverkansorganens juridiska särdrag

- Påverkansorganen är inte egentliga organ och medlemmarna i dem är inte förtroendevalda i kommunen/välfärdsområdet.
- Förfarandena enligt förvaltningslagen eller förvaltningsstadgan gäller inte automatiskt påverkansorganen (t.ex. sammanträdesförfarandet, könskvoter). Kommunerna och välfärdsområdena kan dock fatta egna beslut om att de förfaranden som anges i förvaltningslagen och förvaltningsstadgan också tillämpas på påverkansorganen.
- Välfärdsområdenas påverkansorgan ska ha företrädare för alla påverkansorgan i kommunerna i området, men alltså inte nödvändigtvis för alla kommuner (om påverkansorganet är gemensamt för flera kommuner). Påverkansorganens storlek skiljer sig mycket mellan olika välfärdsområden -> man måste beakta att detta påverkar hur organen fungerar.
- I råden för personer med funktionsnedsättning ska man enligt kommunallagen beakta till exempel företrädare för organisationer och de anhöriga. Detta har även beaktats i lagberedningen för lagen om välfärdsområden, även om det inte nämns i den slutliga lagen.
- Påverkansorganen har möjlighet att lyfta fram frågor, ge utlåtanden och komma med initiativ.

Andra än lagstadgade påverkansorgan

- I kommunerna och välfärdsområdena har också andra än lagstadgade påverkansorgan inrättats
- Verksamhetens grundläggande principer är i huvudsak de samma som för lagstadgade påverkansorgan
- Till skillnad från de lagstadgade påverkansorganen inrättas dessa av fullmäktige
- Samarbetet med andra påverkansorgan både inom och mellan organisationer bör övervägas
- Detta visar för sin del organisationens satsningar på dessa frågor och på viljan att skapa möjligheter för olika grupper att delta
- Det är delvis också en fråga om vad man kallar samarbetet eller verksamhetsmodellen (delegationerna m.fl.)

Vad gör kommunen?

Främjar kompetens och kultur

Småbarnspedagogik
Grundläggande utbildning
Gymnasieutbildning
Yrkesutbildning
Fritt bildningsarbete
Konst- och kulturtjänster
Bibliotekstjänster
Ungdomstjänster
Idrotts- och motionstjänster
Elevhälsa

Främjar kommunens livskraft

Ortens attraktionskraft
Stöd till svårsysselsatta: uppsökande ungdomsarbete, verkstäder, förebyggande av långtidsarbetslöshet, stadsdelsarbete, integration
Näringspolitik: företagsrådgivning, marknadsföring av regionen, öppna data
Resurssmarta verksamhetsformer
Produktion av tomtmark: Företag, boende och service

Utvecklar livsmiljön

Markpolitik
Planläggning och planering av markanvändningen
Trafik, kollektivtrafik
Anläggning och underhåll av vägnätet
Vattenförsörjning
Avfallshantering
Produktion och distribution av energi
Byggnadstillsyn
Bostadsväsendet
Miljövård samt miljö- och hälsoskydd
Säkerhet och beredskap

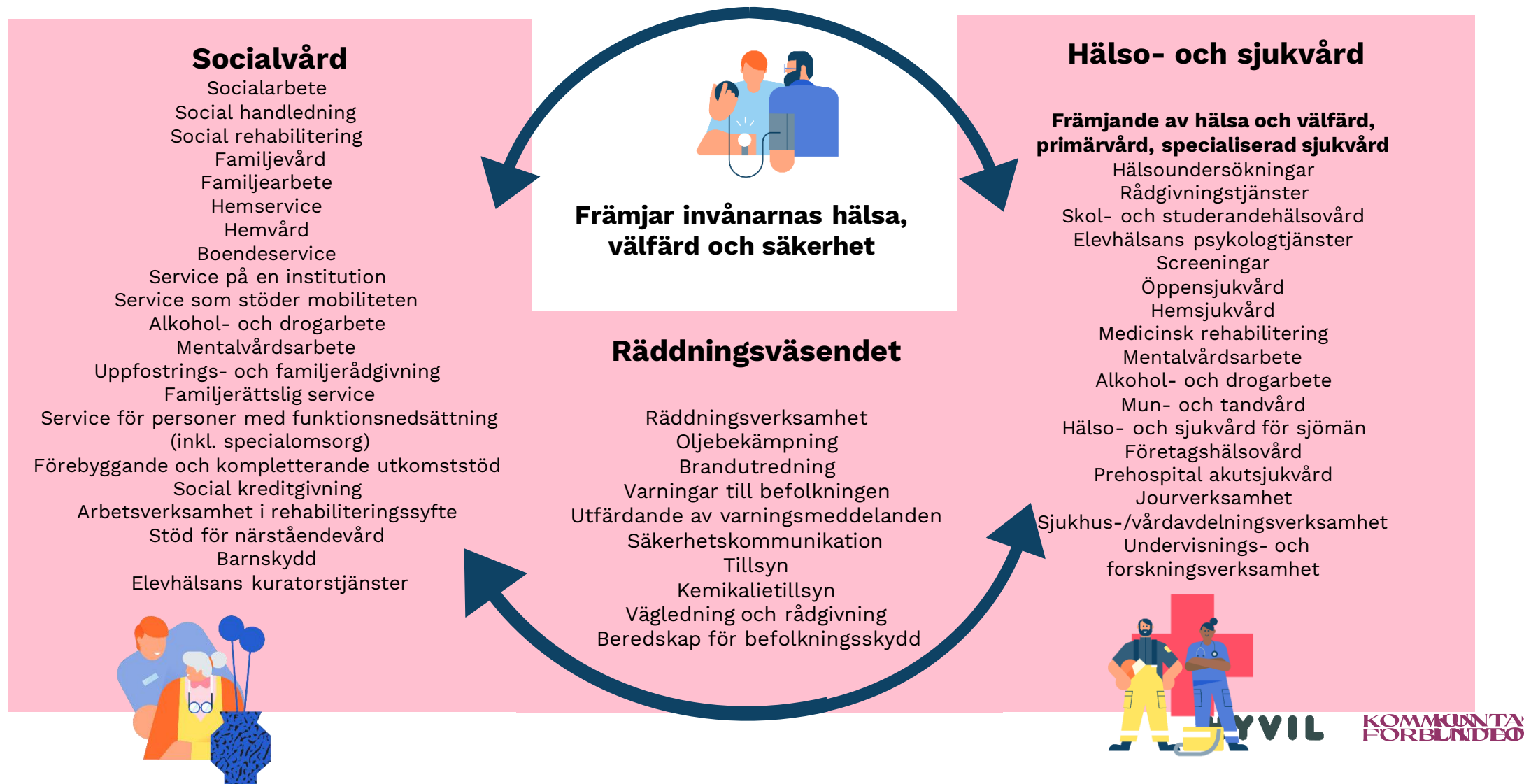
Främjar den lokala identiteten och demokratin

Mångsidiga möjligheter att delta
Lokal samhörighet
Kommunikation, växelverkan och språktjänster
Val och representativ demokrati
Medborgarorganisationernas verksamhetsförutsättningar
Invånarnas frivilliga verksamhet
Nya former av demokrati
Kulturell mångfald

Främjar invånarnas välfärd

Vad gör välfärdsområdet?

I vilka frågor kan det vara bra att höra påverkansorganen? Exempel

- Strategier
- Budget, bokslut, medborgarbudget
- Planer, planläggningsöversikter, utvecklingsplaner
- Velfärdsplaner och velfärdsberättelser
- Velfärdsplan för barn och unga (ungdomsfullmäktige, rådet för personer med funktionsnedsättning)
- Delaktighetsprogram/delaktighetsplan o.d. handlingar
- Övriga planer
- Tillhandahållande av tjänster, tjänsternas innehåll, tillgången till tjänsterna och tjänsternas tillgänglighet
- Serviceutveckling
- Verksamhetsförutsättningar för och samarbete med organisationer
- Eventuell konsekvensbedömning inom organisationen
- Ärenden som gäller externa aktörer utanför kommunen/velfärdsområdet

Prioriteringar för äldreåden, exempel

Kommunernas äldreåd

- Boende, livsmiljö och dess tillgänglighet och funktion
- Livslångt lärande
- Fritidstjänster (idrott och motion, kultur osv.)
- Gruppverksamhet
- Mobilitet och transport
- Digitala frågor och digital integration
- Kommunernas roll i servicen för äldre

Gemensamma prioriteringar

- Mobiliteten och service som stöder den, tillgänglighet
- Kontaktytor för boenderelaterade tjänster
- Trygghet/Säkerhet
- Delaktighet och inflytande
- Möjliggörande av och stöd för organisations- och medborgarverksamhet
- Förebyggande alkohol- och drogärbete och annan förebyggande verksamhet
- Servicenät

Välfärdsområdenas äldreåd

- Social- och hälsovårdstjänsterna och räddningsväsendet samt tillgången till tjänsterna
- Tjänster som stöder hemmaboende, såsom servicehandledning, rehabilitering, hemvård och trygghetstjänster
- Boendeservice, såsom kollektivt boende och serviceboende med heldygnsomsorg
- Service som stöder mobiliteten
- Närståendevård
- Trygghet/Säkerhet

Prioriteringar för råden för personer med funktionsnedsättning, exempel

Kommunernas råd för personer med funktionsnedsättning

- Boende, livsmiljö och dess tillgänglighet och funktion
- Tillgänglighet inom småbarnspedagogik och utbildning
- Fritidstjänster (idrott och motion, kultur osv.)
- Mobilitet och transport
- Delaktighet och likabehandling
- Kommunernas roll i funktionshindersservicen

Gemensamma prioriteringar

- Främjande av välfärden
- Tillgänglighet
- Kontaktytor för boenderelaterade tjänster
- Trygghet/Säkerhet
- Möjliggörande av och stöd för organisations- och medborgarverksamhet
- Mobilitet och transport
- Delaktighet och inflytande
- Förebyggande alkohol- och drogarbete och annan förebyggande verksamhet
- Servicenät

Välfärdsområdenas råd för personer med funktionsnedsättning

- Social- och hälsovårdstjänster, rehabiliteringstjänster, hjälpmedelstjänster och tillgången till dem
- Stöd i vardagen och boendet och tjänster såsom handledning, rehabilitering, assistentservice och kollektivt boende
- Service som stöder mobiliteten
- Delaktighet och erfarenhetsbaserade uppgifter
- Närståendevård
- Trygghet/Säkerhet

Prioriteringar för ungdomsfullmäktige, exempel

Kommunernas ungdomsfullmäktige

- Undervisning
- Ungdomsarbete
- Fritid, hobbymöjligheter, lokaler och platser
- Livsmiljö
- Sysselsättning bland unga
- Boende
- Mobilitet och transport

Gemensamma prioriteringar

- Elevhälsa
- Säkerhet och säkerhetsfostran
- Förebyggande alkohol- och drogarbete och annan förebyggande verksamhet
- Delaktighet och inflytande
- Möjliggörande av och stöd för organisations- och medborgarverksamhet
- Regionalt myndighetssamarbete
- Servicenät

Välfärdsområdenas ungdomsfullmäktige

- Hälso- och sjukvårdstjänster
- Socialservice
- Mentalvårdsfrågor
- Kompletterande utkomststöd
- Säkerheten i livsmiljön

Gott samarbete mellan kommunernas och välståndsområdenas påverkansorgan

Inflytelserika påverkansorgan

– utgångspunkter för verksamheten i kommunerna och välfärdsområdena

1.

Verksamhetsförutsättningar

- Principer som fastställts av organisationen och som nämns i verksamhetsstadgan och förvaltningsstadgan*
- Rätt att närvara och yttra sig i beslutande organ*
- Resurser och praktiska arrangemang (till exempel möteslokaler)
- Kontaktperson i kommunen/välfärdsområdet, tillräckliga handledningsresurser för ungdomsfullmäktige
- Stöd för kommunikationen
- Utbildning för medlemmar

3.

Tjänsteinnehavarnas kunskaper om påverkansorganen

- Påverkansorganen i servicebeskrivningarna, där det nämns var det är bra att utnyttja påverkansorganens sakkunskap i beredningen
- Kontaktpersonens roll som förmedlare av information

2.

De förtroendevaldas kunskaper om påverkansorganen

- Info om påverkansorganens roll och verksamhet
- Medlemmar från påverkansorganen i fullmäktige/nämnder
- Annan växelverkan mellan förtroendevalda och påverkansorganen**
- Kontaktpersonens betydelse som förmedlare av information

4.

Påverkansorganens ledamöters insikter i verksamheten som en del av helheten

- Ledamöterna i påverkansorganet ska identifiera sin roll och ställning i kommunens och välfärdsområdets verksamhet
- I kommunerna och välfärdsområdena finns det också andra metoder för delaktighet

Konkreta modeller för samarbetet mellan välfärdsområdets och kommunernas påverkansorgan

- Gemensamma möten, workshoppar och temaarbeten
- Beredning av gemensamma planer och fastställande av gemensamma mål
- Fastställande av ansvariga personer för samarbetet, t.ex. "faddrar för medlemmarna i ungdomsfullmäktige"
- God och mångsidig information, t.ex. uppdaterade webbsidor, kommunikation i sociala medier (särskilt ungdomsfullmäktige)
- Till föredragningslistorna för kommunernas och välfärdsområdenas påverkansorgan fogas standardparagrafen "hälsningar från kommunens/kommunernas eller välfärdsområdets påverkansorgan" eller så går man alltid igenom protokollen för den så kallade motpolen vid mötet
- Gemensamma regionala organ inrättas av kommunernas och välfärdsområdenas påverkansorgan
- Handledarna för kommunernas ungdomsfullmäktige deltar i välfärdsområdets verksamhet: t.ex. handledarna för kommunernas ungdomsfullmäktige nätverkar samtidigt som handledarna för välfärdsområdenas ungdomsfullmäktige sammanträder. → De hålls uppdaterade om läget och informationen når kommunerna
- Andra myndigheters och aktörers kunnande utnyttjas, t.ex. polisens roll inom säkerheten, FPA:s specialkompetens, landskapsförbundets roll osv.

Rekommendationer för samarbetet mellan kommunernas och välfärdsområdenas påverkansorgan

- **Fastställ tillsammans påverkansorganens roller och prioriteringar och se till att de är tydliga för alla**
- **Upprätta tillsammans strukturer och former för samarbetet**
 - Utarbeta samarbetsstrukturer som lämpar sig för området, ta hänsyn till områdets storlek och antalet kommuner: eventuella ”kommunkluster” och regionala samarbetsstrukturer
 - Fäst särskild vikt vid samarbetsstrukturerna om välfärdsområdet omfattar många kommuner, så att växelverkan fungerar
 - Ändra strukturerna vid behov
- **Fastställ ansvariga personer för samarbetet**
- **Skapa strukturer för ett fungerande informationsflöde**
- **Växelverka kontinuerligt och öppet**
 - Kommunicera också när det inte finns något att informera om
- **Fastställ ett tillräckligt antal möten/sammanträden i verksamhetsstadgan**
 - Kom överens om möten/sammanträden så att det finns en rytm som hjälper påverkansorganen att betjäna varandra.
 - Medlemmarna i påverkansorganen kan också hålla kontakt mellan mötena, så ett stort antal möten innebär inte automatiskt bättre verksamhet.

Effektiva påverkansorgan – vad är avgörande?

- Hur växelverkan fungerar i kommunen och välfärdsområdet samt mellan dessa är mer avgörande än strukturer och ramar.
- Har påverkansorganen faktiska möjligheter att påverka?
- Förverkligas samarbetet och delaktigheten redan i beredningsskedet?
- Hurdan är verksamhetskulturen i kommunen/välfärdsområdet?

Mer information:

Liisa Jurmu

050 479 6835

liisa.jurmu@kommunforbundet.fi

Sami Niemi

050 589 9187

sami.niemi@kommunforbundet.fi

HYVIL

www.kuntaliitto.fi